

korában elhagyja Kalkuttát, hogy a rejtelmes Tibet fővárosában, Lassában, a tibeti irodalomról, vallásos életről tiszta képet kapjon s megtalálja a jugarok országát, mely meggyőződése szerint Tibettől északra fekszik, Kina nyugati határán. Tervei azonban nem váltak valóra. A Himalája tövében Dardzsilingben 1842. április 11-én a buddhologia tudományának megalapítója, a világhírű tibetológus meghalt. Utolsó napjairól csak angol barátjának, dr. Campellnak feljegyzéseiből tudunk. Dardzsilingben felállított síremléke a britindiai kormány védelme alatt India egyik nemzeti kincse lett, ahová zarándokolni járnak a világ orientálistái. Most, halála után érte az a megtisztelés, — amely a magyar tudományos élet kiválóságának elismerését is jelenti, — hogy a tókiói egyetemen, Japánban a buddhizmus szentjévé avatták. „Boddhisattva” lett, ami magyarul eljövendő Budd-

hát jelent. Körösi Csoma az első nyugati tudós, akit ezzel kitüntettek.

Puritán egyénisége, elismerésekben gazdag életpályája, a magyar regényírók fantáziáját is megragadták. Jókai Mór az *És mégis mozog a föld* című regényében Barkó Pál személyében Csoma életének egy-egy mozzanatát örökíti meg, Szántó György az erdélyi vak író *Bölcső* című munkáját Körösi Csoma Sándor életének szenteli. Ez a ragyogó fejezetekkel tele regény a modern magyar irodalom egyik legkiválóbb alkotása.

A magyar ifjúság akkor áldozik legjobban Körösi Csoma Sándori emlékének, ha erőt merít sok szenvedéssel teli, de megalkuvást nem ismerő életéből és akik a tudományos kutatások mélységeibe akarnak elmerülni, örök mintaképül tekintik.

Gunda Béla.

Elkallódó tehetségek

Szülőfalum iskolaudvarán van egy százötvenesztendő öreg szilfa. Öt iskolásfiúnak kell összefogóznia, hogy átérjék a derekát. Irás is van róla, mikor, melyik rektor ültette el. Igenám, rektor. Az az öreg szilfa a kultura jogfolytonosságát jelképezi Földesen. Valaha, mikor még a közművelődés nem állott olyan magas fokon, mint ma, hatosztályos gimnáziumnak megfelelő partikula volt itt a mostani hatosztályos elemi iskola helyett. Valaha, mikor még a kultúrölény nem volt ilyen egekigérő etájba, mint manapság, nagyapám, a nyáron ráncosgatyába járó kurtanemes még egészen jól tudott latinul, pedig egy tapodtat sem volt el hazulról a tudományokért. A fiait már Debrecenbe, Szepességre, hova el kellett küldözgetnie, hogy ihassanak a szent forrásból, no de legalább nem vallott szégyent velők, ha tiszteletes Bakoss Gábor helvét hitvallású lelkipásztor uram megegzaminálta őket vákációk elején. Hanem az unokája (e sorok írója) igazán hiába keríttette magát tandíjban, kosztban-kovártélyban akkora teméntelen summa pénzbe, az ő latin tudományát, legalább is azt a részét a latin tudományának, melyet a kollégyomba szedett magára, nem híjják semminek, hogy már ezt se kéne mondani... Így látják az iskola-történelmet faluhelyen.

Tudom én azt jól, hogy ez a fajta látás néminemű revizióra szorul. Meg kellene magyarázni a jó öreg falusiaknak, hogy a latin maga nem fokmérője ma már az általános műveltségnek, közben ezen a téren nagy eltolódások történtek; igaz, igaz. De egy szemernyi igazságuk mégis marad azért. Ez a szemernyi igazság valahogy azt hirdeti finomabban halló füleknek eléggé érthetően, hogy *a magyar közoktatás színvonala semmit sem emelkedett azóta, hogy a magyar falvakból a nem is olyan nagyon magyar városokba húzódtott és központosult*. Ez a tény még akkor is megmutatkozik, ha a latinul-nemtudás szomorú minuszából leszámítjuk mindazt, ami a dolgok rendi szerint való.

Ez bizony így van és mert nincs másképp, az én mostani mondanivalóm lényege nagyon bonyolult kérdéssé gubancolódik össze. A magyar középiskola, vele együtt a magyar felsőiskolák kiszakadtak a szerves fejlődés menetéből. A magyar élet természetesen megsínylette ezt, de utána nem mehetett. Geográfiai és történelmi lehetetlenség lett volna ez. Most aztán az a helyzet, hogy az osztaflan, egységes magyarságnak a kulturális kiképzése megszűnik a harmadik évi ismétlőiskolai tanfolyammal, a magyar középiskoláknak pedig — ennek meg-

felelően — nincs gyökerük.

Tele is van a magyar élet elkallódott tehetségekkel.

Ma Arany János a maga félnék, önmagába visszahúzódó passzív természetével nem bukkanhatna ki tenger mélységéből tűzokádó gyanánt egyszerre. Hiába van a szülőhelyén középiskola. Szalonta ma megszállt terület, az ottani középiskola helyett hadd idézzek egy megfelelő másik félig város, félig faluból példát. Hiába van például Karcagon középiskola, a karcagi magyar nem járhatja bele, vagy hamar kivieszi belőle a gyermekét. Pedig a karcagi középiskola jó és hírséges öre a kultúrának és az is nagyon olcsó meggazdálkodása volna a problémának, ha kijelentenénk, hogy a karcagi magyar érzéketlen a szellemi élet kincseivel szemben. Hiszen ott, ahol a tudomány nagyon mélyre elrejtett (térben és időben mélyen rejlő) kincseket kutat: a török és indogermán nyelvészet, meg a tárgyi néprajz területén karcagi magyarok járnak az élen.

*

Ki kell jelentenem nagyon alázatosan, de nagyon határozottan, hogy ezzel a vigasztalan helyzettel szemben minden fölülről jövő hatalmi beavatkozás tehetetlen. Hiába van Karcagon a gazdasági iskolának is mintagazdasága, az a karcagi határon ugyan meg nem látszik. A karcagi magyar nem arra a tudományra kíváncsi, amely az ő néhány köblös, nagyon nehéz terepét ideig-óráig megrégulázná. *Ő arra a tudományra kíváncsi, amely azt a darabka földet a XX. század civilizációjának és kultúrájának tenné szerves alkotóelemévé.* Ugy marad hatástalan nála a rádió-előadások, gazdasági iskola és helybéli gimnázium minden jóindulatú beavatkozása, mint ahogy a nagyon elalélt test nem reagál a tüneti kezelés gyógyszerhatásaira. Az idegeiben érzi, hogy az ő földjének nem műtrágya kell pl. elsősorban

és legsürgősebben, hogy meg lehessen belőle élni, hanem országos csatornázás; sőt a kereskedelem, iparban, pénzben, kultúrában valami egészen a csudával határos megújulás, amit neki senki felelős tényező jó lélekkel ebben az ötven esztendőben meg nem ígérhet.

Ennél kevesebb pedig az ő „közönyét” meg nem olvaszthatja.

*

Gandhi egy szál magaszötte lepelben jár, kecsketejet iszik, gyalog megy a tengerpartra sőt főzni és mégsem lehet azt mondani róla, hogy ellensége a kultúrának. A hindu kultúrának semmiesetre sem ellensége. Az angolnak sem, hiszen a biblia ott szerepel a fegyvertárában. *Ellensége annak a törekvésnek, mely a hindut úgy akarja „kultúrálni”, hogy kiforgatja a maga valóságából.*

Ez a szellem nem a bibliából árad. Árad abból a nyugoti világnézetből, mely nyugaton is bibliaellenes. Furcsa paradoxont szül ez a visszás helyzet. Gandhi bibliával a kezében küzd — látszólag a keresztyénség ellen az ősi hindu világért — valójában (akár ezt akarja egyénileg, akár nem): Jézus Krisztus igazibb uralmáért Indiában is, mint amelyet az angol impérium megteremtett és biztosíthat.

Az elkallódó magyar tehetségek sorsát is az fordíthatja jobbra csak, ha a magyar életbe valahonnan a mélyből megérkezik egy bibliás sereg: igénytelen, szelid, mártíriumra kész és képes, megindul feltartózatlanul a maga útján, mert parancsol neki Jézus Krisztus a föld, a történelem és az Időnek Teljessége nyelvén. Ennél hamarabb, vagy ennél olcsóbban nem fordulhat jobbra az elkallódó magyar tehetségek sorsa.

Karácsony Sándor
ref. egyháztanácsos.

Valami történet

*Rémülten meghalkul az élet.
Vajjon mi történt? — kérdezem;
Csengő, dübörgés, zaj, sziréna
Már nem zúg olyan érdesen.
Ágaskodó vérünknek tüze
Már nem oly lázasan buzog
S szívünkhöz érnek sokkal jobban
Az utcaszéli koldusok.*

*Észak felől arcunkba csapkod
Valami közös sors szele,
Megtéstvérülve homlokunkon
Ott ég a Krisztusnak jele.
Remegőn a fülünkbe sügnak
Halkan láthatatlan angyalok —
Lenn a fekete vizű Dunán
Lefelé úszik egy halott.*

Kosaras István.